

ORIGINAL ARTICLE

Studying and Analyzing the Role of Public Spaces in Social Sustainability of Cities Case Study: Sardasht City

Shirko Ahmadi

Ph.D Candidate, Department of Geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Correspondence
Shirko Ahmadi
Email: shirkoahmadi@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate and analyze the role of public spaces in the social sustainability of Sardasht city. The method was documentary-analytical and survey and the samples were selected using simple random sampling method. Findings were analyzed according to the users' of public spaces opinions and by using SPSS ver.19.0 and Arc GIS ver.10.1 software. The results show that, furniture and safety facilities are moderate and low. Also from all the studied items; Sociability, activity and functionality, beauty and comfort and accessibility, respectively, quarters of Gerda Soor with (0.73), Sooy Barda Ghooch (0.62), Gerda Soor (0.81) and Gerda Soor and three-way Marghan (0.100) have the most deprivation and the quarters of Sarchaveh (0.98), Sarchaveh (0.93), Farhangian (0.96) and Ashan with (0.100) have the highest development. The results of correlation coefficient also show that the limitation of women's presence in public spaces with a coefficient of -0.163 and environmental pollution with a coefficient of -0.361 have a negative and inverse relationship and indicators related to the facilities of spaces, responsibility, sense of belonging, participation, security and social interaction have a direct and positive correlation coefficient.

KEY WORDS

Public Spaces, Social Sustainability, Sardasht City.

How to cite

Ahmadi, Sh. (2023) Studying and Analyzing the Role of Public Spaces in Social Sustainability of Cities Case Study: Sardasht City. *Urban Ecological Research*, 14(1), 99-118

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

بررسی و تحلیل نقش فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهرها پژوهش موردی: شهر سردشت

شیرکو احمدی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی و تحلیل نقش فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهر سردشت می‌باشد. روش تحقیق اسنادی-تحلیلی و پیمایشی بود و نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. یافته‌ها با توجه به نظرات استفاده‌کنندگان از فضاهای عمومی و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS ver.19.0 و Arc GIS ver.10.1 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان می‌دهد که مبلمان و امکانات ایمنی در حد متوسط و پایین بوده است. همچنین از بین کلیه گویه‌های مورد مطالعه؛ اجتماع‌پذیری، فعالیت و کارکرد، زیبایی و آسایش و دسترسی‌پذیری به ترتیب محله‌های گرده‌سور با (۰/۷۳)، سوی برده‌قوچ (۰/۶۲)، گرده‌سور (۰/۸۱) و گرده‌سور و سهرراه مارغان (۰/۱۰۰) برخوردار، دارای بیش‌ترین محرومیت و محله‌های سرچاوه (۰/۹۸)، سرچاوه (۰/۹۳)، فرهنگیان (۰/۹۶) و آشان با (۰/۱۰۰) برخوردار، دارای بیش‌ترین میزان توسعه می‌باشند. نتایج ضریب همبستگی نیز نشان می‌دهد که محدودیت حضور زنان در فضاهای عمومی با ضریب ۰/۱۶۳- و آلودگی‌های محیطی با ضریب ۰/۳۶۱- دارای رابطه منفی و معکوس و شاخص‌های مربوط به امکانات فضاها، مسئولیت‌پذیری، حس تعلق، مشارکت، امنیت و تعامل اجتماعی دارای ضریب همبستگی مستقیم و مثبت می‌باشند.

واژه‌های کلیدی

فضاهای عمومی، پایداری اجتماعی، شهر سردشت.

دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

شیرکو احمدی

رایانامه: shirkoahmadi@gmail.com

استناد به این مقاله:

احمدی، شیرکو (۱۴۰۲). بررسی و تحلیل نقش فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهرها پژوهش موردی: شهر سردشت. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، (۱۴)، ۹۹-۱۱۸.

مقدمه

محیط‌های شهری علاوه بر اسکان متمرکز جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی شکل‌دهنده روابط اجتماعی و فرهنگی بشر نیز هستند. به همین خاطر شهرها علاوه بر فضاهای سکونت و کار نیازمند مکان‌هایی برای رفع نیازهای اجتماعی و فرهنگی نیز می‌باشند. بنابراین کالبد فیزیکی شهرها نیز بایستی متناسب با این نیازها باشد تا امکان یک زندگی اجتماعی مطلوب فراهم آید. نیاز انسان به روابط اجتماعی او را نیازمند فضاهایی برای تبادل افکار و اندیشه‌ها نموده است و فضاهای عمومی شهری به ایجاد این روابط منجر می‌شود. بنابراین، کمیت و کیفیت بناها و فضاهای عمومی شهر که گاه از آن‌ها با عنوان ساختمان‌های مدنی یا شهری یاد می‌شود، یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی توانایی شهر در پاسخگویی به نیازهای اجتماعی شهروندان به شمار می‌رود (پورمحمدی و کوشانه، ۱۳۹۲: ۳۸). این فضاها به دلیل ساختار کالبدی و کارکرد اجتماعی‌شان، مهم‌ترین وسیله در جهت تقویت جامعه مدنی به‌عنوان عرصه مشارکت تمامی گروه‌ها اعم از زنان و مردان هستند (رضازاده، ۱۳۸۸).

فضاهای شهری اجتماع‌پذیر و انسان‌مدار در ساختارهای شهری، قدمتی دیرینه در تاریخ شهرسازی داشته و در ادوار مختلف به اشکال گوناگون سبب شکل‌گیری بافت‌های شهری سرزنده در پیرامون یا بر حول محور خود شده‌اند. «آگورا» در شهرهای کلاسیک یونان، «فوروم» در شهرسازی رومی، میدان و بازار در شهرهای قرون وسطی و ... نمونه‌های بارزی از فضاهای شهری هستند که از کارکردهای اجتماعی بسیار عمده‌ای برخوردار بوده‌اند (راست‌بین، ۱۳۹۱).

فضاهای شهری به‌عنوان مراکز ارتباط در شهرها، نقش مهمی در زندگی اجتماعی و اقتصادی ساکنان دارند. در قرن اخیر ورود ماشین به فضاهای شهری و افزایش آلودگی‌ها، رویکردی به نام توسعه پایدار را مطرح کرده که بر احیای مجدد محلات و فضاهای محلی تأکید دارد و توجه به عناصر و کیفیت‌های این فضاها را از مسائل مهم در ایجاد پویایی و سرزندگی شهر می‌داند (قلعه نویی، ۱۳۹۳: ۳۹). امروزه اغلب فضاهای عمومی شهری و خیابان‌ها، به دلیل افزایش بی‌رویه وسایل نقلیه و وابستگی الگوی زندگی شهری به آن‌ها، به شدت تحت سلطه ماشین درآمده است. شکل‌گیری و توسعه اغلب فضاهای شهری، خیابان‌ها و حتی کوچه‌ها، در شهرهای جدید ایران، بر مبنای مقیاس سواره و مسائل مربوط به ترافیک است (غلامی و جزی، ۱۳۹۹).

شهر پدیده‌ای انسان ساخت و فضاهای کالبدی به‌مثابه نمود فیزیکی و تجسم نمادین فرهنگ شهری است که آن را قابل رویت می‌کند. فضاهای شهری باید اجتماع‌پذیر و انسان‌مدار باشند و کالبدی

از شهر با امکان برقراری فعالیت‌های شهری و تعاملات اجتماعی را شکل دهند. این فضاها باید بتوانند پایداری شهری را از نظر اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی فراهم نمایند که کالبد به‌عنوان نمود بیرونی رویکرد توسعه پایدار، نقش مهمی در شکل‌دهی به فضاهای شهری و محلی دارد (قلعه‌نویی و دهقان‌زاده، ۱۳۹۳). در طراحی فضاهای شهری، هدف دستیابی به حداکثر پویایی و سرزندگی است و بعد کالبدی به‌عنوان نمود بیرونی این فضا باید به بهترین شکل و براساس رویکرد توسعه پایدار بتواند پاسخگوی نیازهای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی کاربران فضا باشد. عملکرد اصلی فضای عمومی، فراهم‌سازی و بسترسازی حضور مردم می‌باشد. لذا ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در این خصوص، موضوعاتی همچون بسترسازی شرایط مطلوب فرهنگی- اجتماعی، سرزندگی و حیات اجتماعی که ابعاد کیفی روابط جمعی را رقم می‌زند، از مهم‌ترین وظایف برنامه‌ریزان و طراحان شهری است. فضای شهری به همان نسبت که می‌تواند در توسعه عدالت اجتماعی راهگشا باشد، در صورتی که دقت کافی در برنامه‌ریزی و طراحی آن صورت نپذیرد، می‌تواند عاملی در جهت تعمیق نابرابری‌های اجتماعی گردد (رفعیان و خدایی، ۱۳۸۸).

مطالعه و ارزیابی فضاهای عمومی شهر به‌عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه‌ریزی‌های مدیریت و توسعه شهری مطرح است و حکایت از بازتولید این فضاها در تقویت وجه فرهنگی، اجتماعی و کالبدی شهر را دارد. در گذشته و از اوایل رشد و توسعه شهرنشینی همه فعالیت‌های انسان‌ها در وسط شهر در یک میدان انجام می‌شد. با گذشت زمان و با بوجود آمدن فضاهای خصوصی و مسکن در ابعاد مختلف اهمیت فضاهای عمومی کم‌رنگ‌تر و از کمیت و کیفیت آن‌ها کاسته شد (حبیبی، ۱۳۹۱). شهر سردشت نیز از این قضیه مستثنی نیست و با کمبود این فضاها شهروندان روز به روز دارای مشکلات بیشتر با توجه به فعالیت‌هایشان در سطح شهر می‌شوند. بررسی این فضاها از منظر مختلفی مورد توجه و بحث می‌باشد که در جامعه شهری به‌عنوان مشکل مطرح می‌گردند. هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل نقش فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهرها در شهر سردشت و روشن ساختن مشکلات و معضلات این شهر و ارائه راه‌حل‌ها جهت حل این مشکلات و دست یافتن به الگوی بهینه‌ای برای هریک از کاربری‌های شهر در محله‌های مورد مطالعه می‌باشد و در پی پاسخگویی به این سؤال اصلی است که فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهر سردشت چه نقشی دارند؟

مبانی نظری

فضاهای عمومی شهری در طول تاریخ بشر و از دوران یونان باستان همواره عرصه کارکردهای اجتماعی و پویای نهادین جامعه بوده و بسیاری از فعالیت‌های وابسته به نهادهای عرصه خصوصی مانند خانواده نیز به عرصه عمومی و فضای شهری سپرده شده است. بنابراین نه تنها همراه با سیر تحول جامعه نهادهای عرصه عمومی و شهری به طور روزافزونی پیچیده شده و گسترش یافته، بلکه فضاهای عمومی و شهری نیز به واسطه همین رابطه توسعه یافته‌اند و ما امروزه با تنوعی از فضاهای عمومی مواجهیم که کارکردهای اجتماعی در آن‌ها جاری می‌گردد. از سوی دیگر فضای شهری به‌عنوان بستر کارکردهای اجتماعی در تسهیل این کارکردها و پویای‌های وابسته به آن که به اشکال نهادها، سازمان‌ها و ... پدید می‌آیند، نقشی برجسته دارد و موجب تسهیل روابط و پالایش ساخت اجتماعی می‌شود (رفعیان و خدایی، ۱۳۸۸). امروزه فضاهای عمومی شهری، ضرورتی اساسی در برنامه‌های توسعه شهری قلمداد می‌شوند که این امر حکایت از نقش این فضاها در تقویت وجهه فرهنگی- اجتماعی شهر دارد.

فضای شهری از فعالیت‌ها، بناهای مختلف فرهنگی، اجتماعی، اداری، تجاری و مانند آن و عناصر و اجزای شهری به صورتی آراسته، هماهنگ و واجد نظم و زیبایی و بالطبع با ارزش‌های بصری تشکیل می‌گردد و از نظر فیزیکی دارای بدنه‌ای محصور کننده می‌باشد. به عبارت دیگر فضای شهری جزئی از یک شهر است که به‌عنوان عرصه عمومی، تجلی‌گاه فعالیت‌های شهری است. در این میان شهروندان به‌عنوان فعالان عرصه عمومی و کاربران فضاهای شهری در این بستر به تعامل و کنش مشغولند و طبیعی است که رضایتمندی آنان از این فضاها بر تعاملات اجتماعی آن‌ها تاثیرگذار خواهد بود (رفعیان و خدایی، ۱۳۸۸).

اصطلاح فضای عمومی برای توصیف آن دسته از فضاهایی از شهر مانند خیابان‌ها، پارک‌ها، میادین و ساختمان‌های عمومی که برای عموم آزاد و قابل دسترسی است، به کار می‌رود. این اصطلاح در تقابل با فضای خصوصی که دسترسی به آن محدود شده است، تعریف می‌شود. در تعریفی دیگر فضاهای عمومی، قسمت‌هایی از یک دهکده، شهرک یا شهر بیان شده که در دسترس عموم بوده و مردم می‌توانند به صورت رایگان از آن‌ها استفاده کرده و لذت ببرند. به دلیل اهمیتی که این فضاها در برقراری تعاملات اجتماعی و پایداری شهری دارند، تاکنون دیدگاه‌های مختلفی در این زمینه از سوی اندیشمندان و صاحب نظران ارائه شده است:

از نظر کوان، در فضاهای عمومی، تمامی زمین‌ها باید برای همه مردم آماده، آزاد و به طور قانونی و ۲۴ ساعته قابل دسترس

باشد. همچنین به بیان کاترین شانفیلد، چون کل زمانی که در خارج از خانه یا محل کار هستیم زمان عمومی است، لذا همه مکان‌هایی که زمان عمومی در آن می‌گذرد، مکان عمومی تلقی می‌شود (Cowan, 2005). این فضاها، تمام بخش‌های بافت شهری را که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند شامل می‌شود. بدین ترتیب خیابان‌ها، پارک‌ها و میادین شهرک یا شهر و ساختمان‌هایی که آن‌ها را محصور کرده در راستای خدمت به عموم ساماندهی و اداره می‌شوند (Garcia-Roman, 2004).

جین جیکوب معتقد است حضور مردم در فضای شهری متعاقباً موضوعاتی را همچون ایمنی و امنیت اجتماعی مطرح می‌سازد. اتکاء به نظارت عموم در طراحی فضای شهری، ایجاد محوریت فضایی و افزایش تراکم و اختلاط و بهره‌وری از فضا و سازمان کالبدی مناسب، جنبه‌های پایدار و کیفی عرصه عمومی را تشکیل می‌دهد. فضای عمومی باید پذیرای کلیه اقشار، گروه‌های سنی و جنسی و اقلیت‌های اجتماعی در کلیه ساعات شبانه روز و در کمال امنیت باشد و همزمان تسهیل دسترسی و آمدوشد را فراهم سازد (رفعیان، ۱۳۸۸).

یورگن هابرماس فضاهای عمومی را حوزه‌ای می‌داند که در آن، مردم به منظور مشارکت در مباحث باز و علنی گرد هم می‌آیند (هالوب، ۱۳۹۳). فرانسیس تیبالدز (۱۹۹۲) فضای شهری را بخشی از بافت شهری می‌داند که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند. کر و همکاران (۱۹۹۲) نیز فضای شهر را بستر مشترکی برای فعالیت‌های کارکردی و مراسم مردمی مانند جشن‌ها، آیین‌ها و آداب و رسوم فرهنگی و ابراز عقاید سیاسی و اجتماعی می‌دانند. از دیدگاه دیگری در این زمینه، فضاهای شهری نه تنها در ابعاد هندسی و زوایای گوناگون ساختمانی تعریف نمی‌شود، زیرا این تعریف از فضا، اصولاً در قلمرو معماری حاکم است، بلکه معیارهای زیباشناختی، سهولت ارتباطات اجتماعی و رفتاری در مقیاسی برتر است که به فضا ماهیت فضای شهری می‌دهد و در تناسب با نیازهای زمانی و مکانی جامعه است که فضا خصلت مطلوب و نامطلوب به خود می‌گیرد. بر این اساس وظایف فضای عمومی را می‌توان برقراری ارتباطات و مرادوات شبکه‌های اجتماعی؛ مکانی برای رویارویی و مراسم شهروندی و مدیریت و هماهنگ‌سازی فعالیت‌های شهروندی بیان کرد. به بیانی دیگر فضاهای شهری ظرف فعالیت‌های شهری و بستری برای تعاملات اجتماعی و زمینه‌ساز شکل‌گیری سرمایه اجتماعی به شمار می‌آیند (راست‌بین، ۱۳۹۱).

پایداری اجتماعی

واژه «پایداری» امروزه به طور گسترده‌ای به منظور توصیف جهانی که

تعاریف متعددی برای پایداری اجتماعی ارائه شده است. در برخی از این تعاریف مفهوم «عدالت و تساوی» در محوریت قرار گرفته است. کونینگ بیان می‌دارد که پایداری اجتماعی به جامعه‌ای که تساوی حقوق در آن رعایت گردد، عاری از محرومیت اجتماعی باشد و از کیفیت خوب زندگی و معیشت برای همگان برخوردار باشد، برمی‌گردد (Koning, 2001).

در برخی دیگر از تعاریف پایداری اجتماعی، به جز عدالت، مفهوم «مشارکت» و نیز وجود نهادهای مدنی نیز مورد تأکید قرار گرفته است (Littig & Griessler, 2005). «برآورده شدن نیازهای انسانی» و کیفیت زندگی نیز از دیگر مفاهیم مورد توجه در تعریف پایداری اجتماعی است. اگر نهادهای مربوطه در یک جامعه، مجموعه مسویتی از نیازهای انسانی را تأمین کرده و به گونه‌ای شکل داده شوند که طبیعت آن در گذر زمان محفوظ بماند و وعده‌های قانونی عدالت اجتماعی، شأن انسانی و مشارکت به‌خوبی انجام شوند، پایداری اجتماعی حاصل می‌شود (Colantonio, 2007). چو معتقد است پایداری اجتماعی، حفظ و ارتقای شرایطی از زندگی بهتر برای نسل حاضر و آتی است (Chiu, 2004). در دسته‌ای دیگر از تعاریف پایداری اجتماعی، به «بستر محیطی» مورد نیاز برای تحقق آن اشاره شده است؛ پایداری اجتماعی شهری، توانایی پیوسته یک شهر برای عمل کردن به‌عنوان یک قرارگاه دراز مدت و حیاتی برای تعاملات انسانی و توسعه اجتماعی و فرهنگی تعریف می‌شود (دانشپور و همکاران، ۱۳۹۳).

ابعاد پایداری اجتماعی

ابعاد پایداری اجتماعی در سیاست‌های کنونی بازسازی شهری به شرح زیر می‌باشد:

۱. تغییرات جمعیت شناختی (پیری، مهاجرت و تحرک) ۲. آموزش و پرورش و مهارت ۳. استخدام ۴. بهداشت و ایمنی ۵. مسکن و بهداشت محیط ۶. هویت، حس مکان و فرهنگ ۷. مشارکت، توانمندسازی و دسترسی ۸. سرمایه اجتماعی ۹. اختلاط اجتماعی و انسجام ۱۰. رفاه، شادی و کیفیت زندگی. این عوامل مهم‌ترین عوامل پایداری اجتماعی جوامع محلی و محلات شهری هستند و از اهمیت اساسی برای ارزیابی تأثیر غیرمستقیم پروژه‌های بازسازی شهری برخوردارند (Colantonio & Dixon, 2009).

گاتس و لی در تبیین پایداری اجتماعی بر توجه به نیازهای اساسی مانند مسکن و درآمد، ظرفیت‌های فردی از جمله فرصت‌های متنوع و امکانات و برنامه‌های تفریحی و فرهنگی و اوقات فراغت مناسب با

در آن نظام‌های انسانی و طبیعی توأم بتوانند تا آینده‌ای دور ادامه حیات دهند، به کار گرفته می‌شود. «توسعه پایدار» به معنی ارائه راه‌حلی در مقابل الگوهای فانی کالبدی، اجتماعی و اقتصادی توسعه می‌باشد که بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب افزایش بی‌رویه جمعیت، بی‌عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان‌ها در حال و آینده جلوگیری کند. بنابراین توسعه پایدار تحولی مواجه با تأمین نیازهای امروزی بدون از بین بردن قابلیت‌های نسل آینده در تأمین نیازهایشان است. در واقع یک تحول، زمانی پایدار است که محافظ محیط و مولد فرصت‌ها باشد. این تحول نیازمند پیوند ناگسستگی میان اکولوژی، اقتصاد و شرایط زندگی اجتماعی است که باید در تطابق با جریان درازمدت حفظ پایه‌های طبیعی زندگی باشند.

دهخدا پایداری را به معنای «بادوام و ماندنی» می‌داند (دهخدا، ۱۳۷۲). از ابتدای قرن بیست و یکم، نگاه توسعه پایدار صرفاً توجه به ابعاد زیست - محیطی و یا اقتصادی نیست، بلکه مباحث اجتماعی در چرخه جدیدی را در رسیدن به توسعه پایدار برای ما گشوده است. پایداری اجتماعی به‌عنوان یک جزء اساسی از توسعه پایدار مورد توجه ویژه سیاستمداران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است (نسترن، ۱۳۹۲). یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار، پایداری اجتماعی است. پایداری اجتماعی به معنی زندگی سالم و بارور و هماهنگ با محیط و طبیعت تعریف شده که در آن بقاء و حیات جامعه، همگام با حفظ کیفیت محیطی و مرتبط با نظام‌های اقتصادی به‌منظور دستیابی به بالاترین سطح رضایت از زندگی مورد نظر می‌باشد (جاودان، ۱۳۸۶).

یک تعریف قوی از پایداری اجتماعی باید بر پایه ارزش‌هایی از برابری و دموکراسی باشد. این بدین معنا است که باید به لحاظ حقوقی، سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر کیفیت جوامع تأثیر بگذارد (Sachcs, 1999). پایداری اجتماعی با عنوان زندگی سالم و بارور و هماهنگ با طبیعت تعریف شده است. در این تعریف بقاء و حیات جامعه، همگام با حفظ کیفیت محیطی و مرتبط با نظام‌های اقتصادی در جهت دستیابی به بالاترین سطح رضایت از زندگی است (Gtz, 2004).

سطح عملیاتی پایداری اجتماعی ناشی از اقداماتی در زمینه موضوعات کلیدی است که شامل عرصه‌های اجتماعی افراد و جوامع برای ظرفیت‌سازی و توسعه مهارت‌ها برای رفع نابرابری‌های زیست‌محیطی و فضایی می‌شود. در این تعریف پایداری اجتماعی با اصولی همچون عدالت و سلامت و با مسائل در حال ظهور در مورد مشارکت، نیازها، سرمایه‌های اجتماعی، اقتصاد، محیط زیست و اخیراً با مفاهیمی مثل شادی، رفاه و کیفیت زندگی در ارتباط است (Dixon & Colantonio, 2008).

دیگر شاخص‌های مطرح موجود، برای سنجش پایداری در ابعاد مطرح در توسعه پایدار، در توصیف معیارهای مورد نظر در سنجش پایداری اجتماعی، شاخص SSI را ارائه می‌دهند. در این مطالعه تمام کشورهای جهان طبق این شاخصی (SSI) بررسی می‌شوند.

پیشینه پژوهش

محمدی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان «تحلیل و ارزیابی توزیع و توسعه پایدار فضاهای سبز درون شهری» به بررسی و تحلیل کمی و توزیع فضایی پارک‌ها و فضاهای سبز شهر میاندوآب پرداخته و سرانه متناسب با خصوصیات اجتماعی-محیطی را معرفی کرده‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که برخلاف استانداردهای ملی و بین‌المللی ارائه شده برای کاربری فضای سبز شهری و علی‌رغم توان بالای محیطی، شهر میاندوآب در این زمینه با کمبودهای بنیادین مواجه است.

راست‌بین و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی همبستگی بین کیفیت‌های محیطی و تداوم حیات شهری در عرصه‌های عمومی و کمی‌سازی کیفیت‌های محیطی اصفهان پرداختند و نتیجه گرفتند که رابطه مستقیم ولی غیرخطی بین شاخص سرمایه اجتماعی و سنجش‌های کیفیت محیطی وجود دارد (راست‌بین و همکاران، ۱۳۹۱). توکلی‌نیا و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان «تحلیلی بر نقش کیفیت فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی در محله تجریش» رابطه بین کیفیت فضاهای عمومی و پایداری اجتماعی از دیدگاه ساکنان محله را بررسی کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های دربرگیرندگی، ایمنی، امنیت و فعالیت‌های معنادار مهم‌ترین شاخص‌های موثر در کیفیت فضاهای عمومی در محله تجریش می‌باشند. همچنین در بررسی میزان اثرگذاری شاخص‌های کیفیت فضای عمومی بر پایداری اجتماعی شاخص‌های ایمنی و امنیت، دسترسی، فعالیت‌های معنادار و دربرگیرندگی به صورت مستقیم و مطلوبیت و آسایش به طور غیر مستقیم بر پایداری اجتماعی در محله تجریش تاثیرگذار می‌باشند (توکلی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹).

نصر و عمادی (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی نقش شاخص‌های پایداری اجتماعی- فرهنگی در توسعه فضاهای عمومی شهرها» با مؤلفه‌های کیفی پایداری اجتماعی- فرهنگی در فضاهای عمومی شهر در دو فضای عمومی شهر شیراز (پارک خلدبرین و خیابان باغ ارم) را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که طراحی فضاهای عمومی شهری با تأکید بر پایداری اجتماعی- فرهنگی به ایجاد فضایی زنده و پویا منجر می‌شود و با تأثیر بر اندیشه ذهنی افراد به ایجاد تجمعات و

حداقل هزینه و ظرفیت‌های اجتماعی، همچون هویت، مشارکت و وجود مکان‌هایی به منظور برگزاری فعالیت‌های هنری و اجتماعی در جهت توسعه سازمان‌های اجتماعی و تقویت تعادل بین آن‌ها تأکید دارند. وی همچنین به منظور اثرگذاری ظرفیت‌های فردی و جمعی، چهار اصل برابری و عدالت اجتماعی، تعادل اجتماعی، امنیت و سازگاری را معرفی می‌نماید (Gates & Lee, 2005).

کلاتونیو و دیکسون معتقدند در رویکرد پایدار مدار جدید به احیای شهری، مفاهیم جامعه محلی و واحد همسایگی در مرکز توجه و تمرکز تحلیلی قرار گرفته‌اند. این الگوی جدید، اجتماع محلی را به‌عنوان مهم‌ترین فضا برای دستیابی به پایداری تشخیص داده است. طبق نظر آن‌ها شاید بتوان هدف پایداری اجتماعی را تحقق یک جامعه محلی پایدار دانست (83: 2009 Colantonio & Dixon).

تین و همکارانش در سال ۲۰۰۲، توسعه پایدار اجتماعی را شامل چهار معیار اصلی عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت معرفی کرده‌اند که مبنایی برای سازمان توسعه بین‌المللی نیز قرار گرفت (Thin., Lockhart & Yaron 2002; DFID, 2002). وینگتتر و مبرگ پایداری اجتماعی را مجموعه‌ای از شاخص‌هایی، همچون دسترسی (اشتغال، فضای باز، خدمات محلی)، سرمایه اجتماعی، بهداشت و بهزیستی، انسجام اجتماعی (شامل عینی و ذهنی)، توزیع عادلانه اشتغال و درآمد، مشارکت محلی، میراث فرهنگی، آموزش، مسکن و ثبات جامعه، ارتباط و حرکت (عابر پیاده، حمل و نقل مناسب)، عدالت اجتماعی (درون و بین نسلی)، حس مکان و تعلق معرفی کرده‌اند (Weingaertner and Moberg, 2011). تجزیه و تحلیل‌های کولاتونیو نشان می‌دهد که پایداری اجتماعی ترکیبی از اصول سنتی اجتماعی، از قبیل نیازهای اولیه و اساسی (مسکن و بهداشت)، اشتغال، آموزش، برابری و عدالت اجتماعی و مفاهیم جدیدی که کم‌تر نیز قابل اندازه‌گیری هستند، مانند هویت، حس مکان، خوشبختی، رفاه و کیفیت زندگی است (Colantonio, 2008b). به نظر گلاسون و وود مفهوم پایداری اجتماعی در چند سال گذشته به سمت مباحثی چون شبکه‌های اجتماعی، مشارکت، حس مکان و امنیت در جامعه سوق پیدا کرده است (Glasson, 2009). در نهایت، می‌توان هدف از پایداری اجتماعی را بهبود شرایط زندگی و فرآیندی برای دسترسی جوامع به بالاترین سطح از کیفیت زندگی در جامعه دانست.

فن دکرک و مانوئل (۲۰۰۸)، به ارائه شاخصی جامع برای سنجش جوامع پایدار اهتمام می‌ورزند. آن‌ها بعد از معرفی شاخص‌های HDI (شاخص توسعه انسانی) و ESI (شاخص پایداری زیست‌محیطی) و

عنوان «ابعاد اجتماعی توسعه پایدار: تعریفی از پایداری اجتماعی شهری» به بررسی ابعاد گسترده استفاده از الگوی توسعه پایدار در برنامه‌ریزی مسکن و سیاست‌های شهری در انگلستان پرداختند و بیان داشتند که بحث در مورد پایداری تنها پایداری زیست‌محیطی را شامل نمی‌شود، بلکه ترکیبی از ابعاد اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (Dempsey et al., 2009).

کریستن مگیس (۲۰۱۰)، در مطالعه‌ای با عنوان «جوامع انعطاف‌پذیر: شاخصی از پایداری اجتماعی» مطرح می‌کند که جوامع می‌توانند انعطاف‌پذیری داشته باشند و از طریق فعال ساختن و به کارگیری ظرفیت‌ها برای پیشرفت در یک محیط مشخص تلاش کنند. وی انعطاف‌پذیری جوامع را یک شاخص مهم از پایداری اجتماعی می‌داند (Magis, 2010).

بیلر (۲۰۱۱)، در مطالعه‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی برای امنیت فضاهای عمومی» به ارزیابی و سنجش امنیت در فضاهای عمومی می‌پردازد و به علائم، مالکیت، استراحتگاه، تنوع مکان‌های نشستن، روشنایی، اغذیه‌فروشی‌ها، تزیینات بصری و هنری، دسترسی، خرد اقلیم، ناحیه تجاری، دوربین‌های امنیتی و غیره اشاره می‌کند (Beeler, 2011).

روش انجام پژوهش

این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. محدوده مورد مطالعه، شهر سردشت و روش جمع‌آوری اطلاعات براساس مطالعات کتابخانه‌ای، پیمایشی و در غالب موارد حاصل مشاهدات محقق به‌طور مستقیم در محل مورد مطالعه است. نمونه‌گیری بین هر کدام از این محلات به صورت جداگانه و به نسبت جمعیت هر محله انجام و با استفاده از جدول مورگان، ۳۸۰ پرسشنامه به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شده است. در محله‌هایی که جمعیت بیش‌تری دارند، با توجه به جمعیت هر کدام، برای دقت کار تعداد نمونه‌ها افزایش یافته و برای ارزیابی پایداری محله‌های مسکونی تمامی محلات شهر مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند.

برای تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها و نمایش فضایی محلات از نرم‌افزارهای SPSS for/win^{19.0} و Arc GIS^{ver. 3.9}^۲ استفاده شده و به منظور سنجش نظر پاسخگویان پیرامون میزان پایداری محله، پاسخ‌های آنان با مقیاس لیکرت^۳ (مقیاس مجمع نمرات) پنج گزینه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) سنجیده شده

خاطرات جمعی برای رسیدن به صلح و آرامش روحی می‌پردازد. والتاین و اسپانگنبرگ (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان «راهنمایی برای شاخص‌های جامعه پایدار» به یکسان بودن اهمیت ابعاد متفاوت پایداری اشاره می‌کنند. آن‌ها دریافتند که در طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌ها به بعد اجتماعی پایداری و شاخص‌هایی که منجر به ایجاد یک جامعه پایدار می‌شود بی‌توجهی شده است. آنها در قسمت پایانی مطالعه خود شاخص‌های توسعه پایداری اجتماعی را در شهر آیزرلان (آلمان) مورد سنجش قرار دادند.

چیسورا (۲۰۰۴)، در مطالعه‌ای با عنوان «نقش پارک‌های شهری در شهر پایدار» ضمن اشاره به اهمیت فضاهای سبز درون شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی در این زمینه، تلاش کرده است که اهمیت طبیعت شهر را برای رفاه شهروندان و پایداری شهری نشان دهد. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که تجربه طبیعت در محیط شهری منشاء احساسات مثبت و خدمات مفیدی است که نیازهای غیرمادی و روحی را برآورده می‌سازد.

انستیتوی تحقیقاتی هاگ (۲۰۰۴)، در دانشگاه استرالیای جنوبی، در طرحی پژوهشی با عنوان «پایداری اجتماعی: به سوی برخی تعاریف» به بررسی تفکرات فعلی پیرامون پایداری اجتماعی می‌پردازد و یک چارچوب برای دستور کار پایداری از نظرگاه اجتماعی ارائه می‌دهد. مک‌کنزی نیز در پژوهش خود به دنبال یافتن تعریفی جامع از بعد اجتماعی توسعه پایدار به این نتیجه می‌رسد که معیارهای وابسته به پایداری اجتماعی در یک مقیاس محلی قابل تحقیق هستند (Mckenzie, 2004).

کولانتونو (۲۰۰۸)، در پژوهشی به تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های پایداری اجتماعی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های سنتی از قبیل عدالت و کاهش فقر به طور نامحسوسی جای خود را به مفاهیمی مانند هویت، حس مکان و مزایایی از شبکه‌های اجتماعی داده است. این تغییر از مؤلفه‌های سخت نسبت به مفاهیم نرم‌تر در داخل گفتمان پایداری بحث می‌کند که در سال‌های اخیر بحث‌های گسترده‌ای در مورد نقشی که دولت‌ها و سیاست‌گذاران باید در ارائه اهداف نرم بازی کنند به همراه داشته است.

دمپسی^۱ و همکارانش (۲۰۰۹)، در پژوهش خود به تفکیک شاخص‌های کالبدی و غیرکالبدی پایداری اجتماعی پرداختند. طبق نتایج مطالعه آنان قلمرو عمومی جذاب، مسکن خوب، کیفیت مطلوب محیط محلی، دسترسی‌پذیری و همسایگی پیاده‌مدار، شاخص‌های کالبدی پایداری اجتماعی هستند. آن‌ها در تحقیقی دیگر (۲۰۰۹) با

2. Geographic Information System (GIS)

3. Likert

1. Dempsey

روش‌های توصیفی (میانگین و ...) و آمار استنباطی (همبستگی و ...) استفاده شده است. متغیرهای این تحقیق دو دسته‌اند: متغیر مستقل (جنس، سن، سطح تحصیلات، سطح درآمد، شغل و مدت اقامت در محله) و متغیرهای وابسته (ویژگی‌های فضاهای عمومی که منجر به پایداری محله می‌شود)

است. در این پژوهش تأکید بیش‌تر بر روی داده‌های سرشماری و پرسشنامه است که اطلاعاتی در خصوص فضاهای عمومی شهری ارائه می‌دهند و این اطلاعات تا سطح محلات موجود است. تجزیه و تحلیل اطلاعات هم به دو صورت کمی و کیفی صورت گرفته است. به‌منظور تحلیل و استنتاج و بسته به اهداف مورد نظر، از

جدول ۱. مشخصات کلی محله‌ها و محدوده مورد مطالعه شهر سردشت

ردیف	نام محله	تعداد جمعیت ۱۳۹۰	تعداد خانوار ۱۳۹۰	مساحت محله‌ها هکتار	تراکم ناخالص (نفر در هکتار)
۱	آشان ^۱	۴۹۳۰	۱۲۳۳	۲۰/۵	۲۴۰/۴۹
۲	ترمینال ^۲	۸۰۶۷	۱۹۹۲	۵۵/۲	۱۴۶/۱۴
۳	جانبازان ^۳	۲۹۰۲	۷۲۶	۱۷/۴	۱۶۶/۷۸
۴	دولت‌انچک ^۴	۲۸۷۹	۷۱۸	۳۱/۳	۹۱/۹۸
۵	سهره مارغان ^۵	۳۶۴۳	۸۶۵	۲۶/۳	۱۳۸/۵۲
۶	سه رچاوه ^۶	۳۱۵۸	۷۸۶	۲۵/۵	۱۲۳/۸۴
۷	شبکه دو ^۷	۲۰۸۵	۵۲۱	۲۶/۴	۷۸/۹۸
۸	فرهنگیان ^۸	۴۷۵۰	۱۱۶۸	۳۵/۸	۱۳۲/۶۸
۹	گرده سور ^۹	۲۶۳۵	۶۹۵	۲۲/۹	۱۱۵/۰۷
۱۰	نیزه رو ^{۱۰}	۲۷۹۵	۶۳۱	۳۰/۹	۹۰/۴۵
۱۱	سوی برده قوچ ^{۱۱}	۴۵۰۳	۱۱۹۲	۲۰/۵	۲۱۹/۶۶
شهر	شهر سردشت ^{۱۲}	N = ۴۲۳۴۷	۱۰۵۲۷	۳۱۲/۷	۱۳۵/۴۷
شهرستان	کل شهرستان	۱۱۱۵۹۰	۲۶۵۴۶	۱۴۱۱۱۷/۱	-

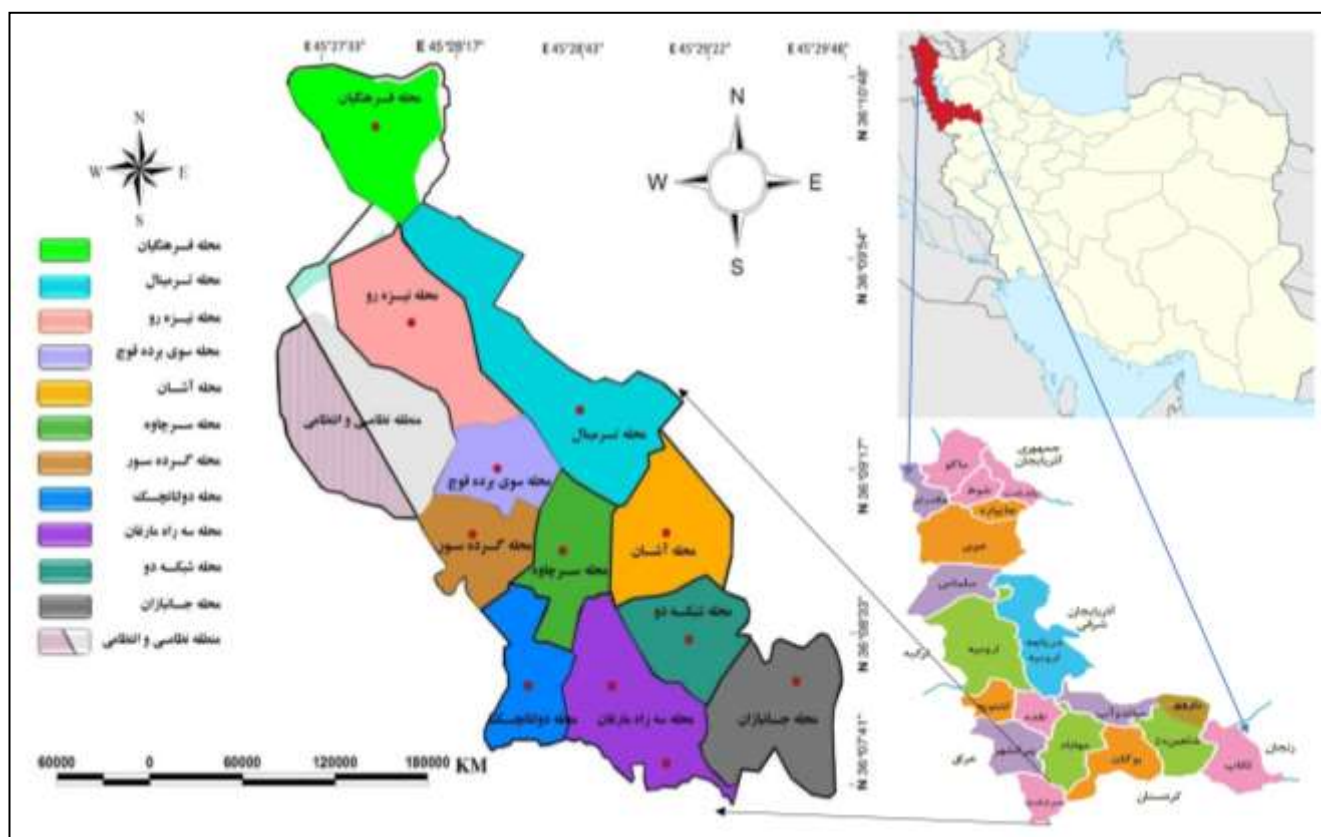
مأخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری سال‌های ۱۳۹۰ شهرستان سردشت و نقشه‌های Google Earth

1. Ashan
2. Terminal
3. Janbazan
4. Doltanchk
5. Se Rahe Maraghan
6. Sarchave
7. Shabake 2
8. Farhangian
9. Grdahsor
10. Nezar
11. Swei barda ghoch
12. SarDasht

محدوده مورد مطالعه

سردشت^۱ از شهرهای کردنشین استان آذربایجان غربی و مرکز شهرستان سردشت است که در جنوب غربی این استان قرار دارد. شهر سردشت دارای موقعیت جغرافیایی ۳۶ درجه و ۷ دقیقه و ۴۱ ثانیه تا ۳۶ درجه و ۱۰ دقیقه و ۴۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۲۷ دقیقه و ۳۳ ثانیه تا ۴۵ درجه و ۲۹ دقیقه و ۴۸ ثانیه طول شرقی می‌باشد و در ارتفاع ۱۴۸۰ متری از سطح دریا جای گرفته است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ شهرستان سردشت دارای ۱۱۸/۸۴۹ نفر جمعیت می‌باشد که از این تعداد ۵۷/۳۵٪ در شهر و حدود ۴۲/۶۵٪ در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. شهرستان

سردشت مجموعاً دارای ۲۶۸ روستای دارای سکنه و غیرساکن و سه شهر (سردشت، ربط و میرآباد) می‌باشد. جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۵ برابر با ۴۶/۴۱۲ نفر است. مردم این شهر کُرد زبان هستند و با کردی سورانی و لهجه موکریانی (مکریانی) صحبت می‌کنند. سردشت در دامنه کوه گرده‌سور^۲ گسترده شده است. همچنین دارای ۱۰۰ کیلومتر مرز با کردستان عراق می‌باشد. مشخصات محله‌های مورد مطالعه شهر سردشت مطابق جدول و شکل ۱ می‌باشد (احمدی، ۱۳۹۶).

شکل ۱. نقشه شماتیک محله‌های شهر سردشت و موقعیت مورد مطالعه

آبشار شلماش، آبشار رزگه، آبشار نیوهژ، دشت وزنه، دشت مردواو (مرداب)، دشت باژار، کانی گراوان، رودخانه زاب، دره خدرآباد، گردنه زمزیران، پل قلاتاسیان، رودخانه زاب، کوهستان هومل از جاذبه‌های طبیعی و جنگلی سد سردشت و منطقه بیوران و وجود ۸۰۰ هکتار جنگل از جمله جاذبه‌های طبیعی و گردشگری این شهرستان است.

در شهرستان سردشت فعالیت بازارچه‌های مرزی (شامل تأسیسات، ایجاد زیرساخت‌ها و توسعه خدمات) در توسعه منطقه مرزی نقش مؤثری داشته است. احداث و فعالیت بازارچه مرزی اشکان و قاسم‌رش به ایجاد تغییرات فضایی و کالبدی مشهودی در منطقه مرزی منجر شده است که از جمله این تغییرات می‌توان به این موارد اشاره کرد: رشد و توسعه سریع بدنه تجاری شهر سردشت، افزایش ارزش مکان‌های مسکونی و تجاری منطقه مرزی و افزایش ساخت‌وساز به ویژه در زمینه تجاری (احداث پاساژهای جدیدی مانند پاساژ شار، گلزار و سرچشمه). نکته در خور توجه این است که در مقایسه با زمان قبل از تأسیس بازارچه که ساخت‌وسازها اغلب در کنار مکان‌های مسکونی شخصی بوده، بعد از تأسیس بازارچه ساخت‌وسازها بیش‌تر جنبه تجاری - خدماتی داشته و به منظور خدمات‌دهی به مسافران وارد شده به شهر به بازارچه‌های مرزی تغییر یافته است. با توجه به بررسی‌های به عمل آمده علیرغم اهمیت تأثیر و عملکرد بازارچه‌های مرزی بر اقتصاد مردم شهر متأسفانه به علت نوپا بودن این بازارچه‌ها تاکنون در رابطه با عملکرد بازارچه‌های مرزی در بهبود مدیریت شهری مطالعات زیادی صورت نگرفته است.

یافته‌ها

شناسایی و ارزیابی دقیق کیفیات فضایی و کالبدی حاکم بر هر فضا بر تداوم حیات آن فضا نقش بسزایی دارد. با توجه به خصوصیات عملکردی فضای عمومی مورد مطالعه و شرایط کالبدی و فضایی آن بدیهی است که در شرایط فعلی هویت کلی فضا و قلمرو اجتماعی آن و نیز موقعیت اجتماعی استفاده‌کنندگان از آن تحت تأثیر ویژگی‌های عملکردی و بالتبع عناصر شاخص فضا قرار می‌گیرد. با توجه به مباحث ذکر شده فضاهایی مانند راسته خیابان‌ها، پارک لاله، پارک دولتانچک، محدوده پارک کودک شهر و فضای باز مقابل آن، بازارچه‌های شار و گلزار و... دارای ابعاد تجاری و اوقات فراغت بوده و علیرغم عملکردشان (مثل عملکرد تجاری) بیش‌تر به آن شناخته می‌شوند.

شکل ۲ به انواع (۴ نوع) مکان‌ها و فضاهای عمومی سطح شهر سردشت اشاره نموده است (پارک‌های دولتانچک و شهر و بازارچه‌های گلزار و شار). این مکان‌ها و همچنین پارک لاله واقع در خیابان شهید علیپور نیز به‌عنوان مکان عمده تجمع مردم و فعالیت فضاهای عمومی شهر سردشت شناخته می‌شوند.

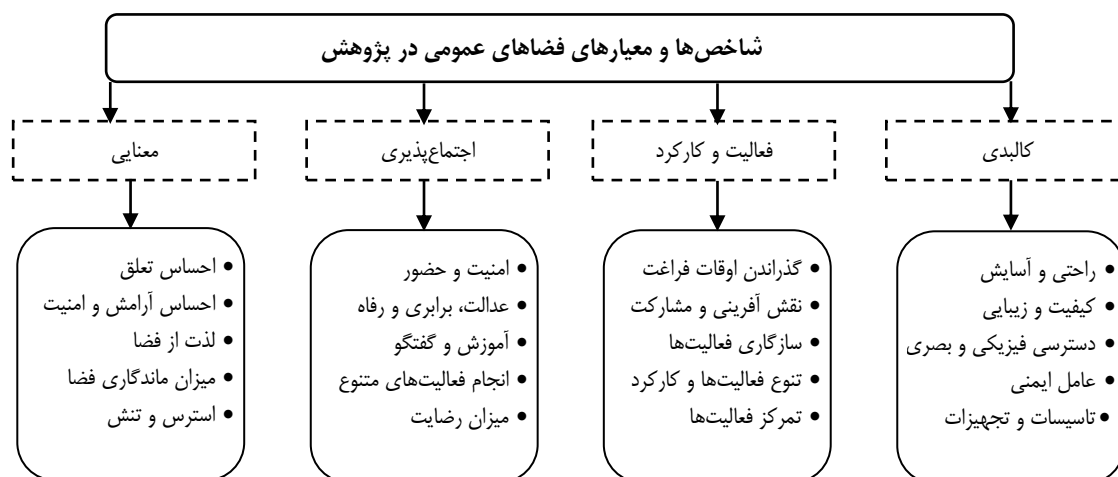
شهر سردشت به دلیل وجود جاذبه‌های طبیعی، گردشگری و تاریخی، با داشتن پوشش جنگلی وسیع و منابع آب فراوان دارای جاذبه‌های بسیار زیادی است و ترکیبی از دره‌ها، کوه‌ها، دشت‌ها، چشمه‌ها، چمنزارها، بیشه‌ها، مراتع، چشم‌اندازهای طبیعی، آثار تاریخی و همچنین آداب و رسوم و دیگر ویژگی‌های ناحیه، یک محدوده جغرافیایی استثنایی را برای این شهر به ارمغان آورده است.

شکل ۲. تصاویر سمت راست: پارک دولتانچک و پارک شهر؛ و تصاویر سمت چپ: بازارچه‌های گلزار و شار شهر سردشت

به ۴ معیار و شاخص فضاهای عمومی پژوهش و همچنین گویه‌های مربوط به هر کدام از آن‌ها اشاره شده است.

شکل ۳، چارچوب و مدل مفهومی شاخص‌ها و معیارهای فضاهای عمومی در شهر سردشت را نشان می‌دهد. در این شکل

شکل ۳. چارچوب و مدل مفهومی پژوهش

مربوط به آلودگی‌های محیطی و گویه‌های مربوط به احساس امنیت پرسیده شده است. در نهایت گویه‌های مربوط به تعیین سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری آن‌ها در پهنه‌های شهر سردشت نیز تعیین شده است.

جدول ۲ بیانگر توزیع جنسی پاسخگویان در محله‌های مختلف و در مجموع محلات است. با توجه به جدول ۲ از بین پاسخگویان به تفکیک جنسیت ۲۰۸ نفر مرد و ۱۷۲ نفر زن و از نظر وضعیت تأهل، بیش از ۷۰/۲۶ درصد مجرد و حدود ۲۹/۷۴ درصد بقیه متأهل بوده‌اند.

در این قسمت متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، تحصیلات، سطح درآمد، شغل و مدت اقامت در محله)، به‌طور کلی بررسی و سپس آمارهای توصیفی مربوط به جمعیت مورد نظر و ویژگی‌های سکونت‌ی نمونه آماری ارائه شده است. در پرسشنامه سؤالاتی از نحوه دسترسی به فضاهای عمومی، سؤالات مربوط به زمان و میزان استفاده از فضاهای عمومی و همچنین ویژگی‌های کالبدی و امکانات فضاهای عمومی، ویژگی‌های اجتماعی فضاهای عمومی، گویه‌های مربوط به حس تعلق، گویه‌های مربوط به مشارکت، محدودیت‌های حضور زنان در فضای عمومی، گویه‌های

جدول ۲. توزیع میزان پاسخگویان بر حسب جنس

جنس	فراوانی	درصد	وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مرد	۲۰۸	۵۴/۷۴	مجرد	۲۶۷	۷۰/۲۶
زن	۱۷۲	۴۵/۲۶	متأهل	۱۱۳	۲۹/۷۴
مجموع	۳۸۰	۱۰۰/۰۰	مجموع	۳۸۰	۱۰۰/۰۰

۴۵ سال به بالا قرار دارند و ۱/۳۲ درصد به این سؤال پاسخ نداده‌اند. در این بین کم‌ترین گروه سنی مربوط به گروه سنی ۴۴-۴۰ سال و بیش‌ترین گروه سنی مربوط به ۱۹-۱۵ سال می‌باشد. وضعیت تحصیلی پاسخگویان در جدول ۳ قابل بررسی است. بیش‌ترین تعداد پاسخگویان در تمامی محلات، مدرک متوسطه و

طبق اطلاعات جدول ۳، ۳۲/۱۱ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۱۵-۱۹ سال، ۲۱/۵۸ درصد در گروه سنی ۲۰-۲۴ سال، ۱۷/۶۳ درصد در گروه سنی ۲۵-۲۹ سال، ۱۸/۶۸ درصد در گروه سنی ۳۰-۳۴ سال، ۴/۷۴ درصد در گروه سنی ۳۵-۳۹ سال، ۳/۱۶ درصد در گروه سنی ۴۰-۴۴ سال و ۰/۷۹ درصد در گروه سنی

لیسانس دارند. طبق اطلاعات جدول ۴، ۲/۸۹ درصد دارای سواد ابتدایی، ۲۳/۱۶ درصد دارای سواد متوسطه، ۲۰/۷۹ درصد دیپلم، ۳۷/۱۱ درصد لیسانس و ۹/۷۴ درصد فوق لیسانس بوده‌اند و ۶/۳۲ درصد بقیه پاسخ نداده‌اند.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، از میان گروه‌های شغلی افراد بیکار با ۴۸/۱۶ درصد بیش‌ترین نسبت پاسخگویان را در مجموع شامل می‌شوند. در فضاهای عمومی شهر سردشت از مجموع کل پاسخگویان ۵/۷۹ درصد کارمند، صفر درصد بازنشسته، ۳/۹۴ درصد کشاورز، ۱۶/۸۴ درصد کارگر و ۱۹/۲۱ درصد م سایر موارد بوده و ۶/۰۵ درصد نیز پاسخ نداده‌اند.

جدول ۳. توزیع پاسخگویان بر حسب سن و تحصیلات

بر حسب تحصیلات		تحصیلات	بر حسب سن		گروه‌های سنی
درصد	فراوانی		درصد	فراوانی	
۲/۸۹	۱۱	ابتدایی	۳۲/۱۱	۱۲۲	۱۵-۱۹ سال
۲۳/۱۶	۸۸	متوسطه	۲۱/۵۸	۸۲	۲۰-۲۴ سال
۲۰/۷۹	۷۹	دیپلم	۱۷/۶۳	۶۷	۲۵-۲۹ سال
۳۷/۱۱	۱۴۱	لیسانس	۱۸/۶۸	۷۱	۳۰-۳۴ سال
۹/۷۴	۳۷	فوق لیسانس	۴/۷۴	۱۸	۳۵-۳۹ سال
-	-	-	۳/۱۶	۱۲	۴۰-۴۴ سال
-	-	-	۰/۷۹	۳	بیش‌تر از ۴۵ سال
۶/۳۲	۲۴	بدون پاسخ	۱/۳۲	۵	بدون پاسخ
۱۰۰/۰۰	۳۸۰	مجموع	۱۰۰/۰۰	۳۸۰	مجموع

۳۸ نفر درآمد بین ۸۰۰-۶۰۰ هزار تومان و ۱۵ نفر درآمد یک میلیون به بالا داشته‌اند.

یافته‌های جدول ۴ نشان‌دهنده آن است که مدت اقامت بیش‌تر پاسخگویان در محله‌های مورد مطالعه ۱۰ تا ۱۵ سال است که این رقم نشان از مدت زمان سکونت بالا در محلات شهر سردشت می‌باشد. حدود ۳/۱۶ درصد افراد کم‌تر از ۵ سال، ۷/۶۳ درصد ۵-۱۰ سال، ۳۸/۴۲ درصد ۱۰-۱۵ سال، ۲۳/۹۵ درصد ۱۵-۲۰ سال، ۱۸/۴۲ درصد ۲۰-۲۵ سال، ۶/۳۲ درصد ۲۵-۳۰ سال و ۲/۱۰ درصد بیش از ۳۰ سال در محله‌های مورد مطالعه سکونت داشته‌اند.

مقدار درآمد ماهیانه پاسخگویان در جدول ۴ نشان داده شده است. بیش‌ترین درآمد ماهیانه افراد پاسخگو بین ۸۰۰ تا یک میلیون تومان در ماه است. افراد بیکار و بدون درآمد ۴۸/۱۶ درصد بوده‌اند. ۱۹ نفر (۵ درصد) درآمدی بین ۶۰۰-۴۰۰ هزار تومان،

جدول ۴. وضعیت اشتغال، درآمد و مدت زمان سکونت پاسخگویان

گروه‌های شغلی	وضعیت اشتغال		وضعیت درآمد	مدت سکونت در شهر	مدت زمان سکونت	
	درصد	فراوانی			درصد	فراوانی
بیکار	۴۸/۱۶	۱۸۳	۰	کم‌تر از ۵ سال	۱۲	۳/۱۶
بازنشسته	۰	۰	۴۰۰-۶۰۰	۵-۱۰ سال	۲۹	۷/۶۳
کارمند	۵/۷۹	۲۲	۶۰۰-۸۰۰	۱۰-۱۵ سال	۱۴۶	۳۸/۴۲
کشاورز	۳/۹۴	۱۵	۸۰۰ تا یک میلیون	۱۵-۲۰ سال	۹۱	۲۳/۹۵
کارگر	۱۶/۸۴	۶۴	یک میلیون به بالا	۲۰-۲۵ سال	۷۰	۱۸/۴۲
سایر موارد	۱۹/۲۱	۷۳	-	۲۵-۳۰ سال	۲۴	۶/۳۲
بدون پاسخ	۶/۰۵	۲۳	بدون پاسخ	بیش از ۳۰ سال	۸	۲/۱۰
مجموع	۱۰۰/۰	۳۸۰	مجموع	مجموع	۳۸۰	۱۰۰/۰

درصد افراد از ماشین شخصی استفاده می‌کنند و هیچ یک از افراد از دوچرخه استفاده نمی‌کنند که با توجه به نبود مسیر دوچرخه و کوهستانی بودن منطقه استفاده از دوچرخه راحت به نظر نمی‌رسد.

مطابق اطلاعات جدول ۵ تحلیل پاسخ‌های ارائه شده به نحوه دسترسی پاسخگویان به مراکز و فضاهای عمومی نشان می‌دهد که ۲۱/۷۳ درصد افراد پیاده و ۱۳/۴۴ درصد از وسایل حمل و نقل عمومی (تاکسی و ...) استفاده می‌کنند. همچنین ۶۴/۸۳

جدول ۵. گویه‌های مربوط به نحوه دسترسی به امکانات و فضاهای عمومی در شهر سردشت

گویه	پیاده	حمل و نقل عمومی	ماشین شخصی	دوچرخه	مجموع درصد
نحوه دسترسی	۲۱/۷۳	۱۳/۴۴	۶۴/۸۳	۰	۱۰۰/۰۰

درصد چند بار در هفته، ۱۵ درصد هر روز و ۱۶/۰۵ درصد در ماه یکبار به مراکز عمومی نظیر پارک مراجعه می‌کنند. بیش‌تر مراجعه کنندگان در روزهای جمعه و اکثراً غروب و شب و بیشتر در فصل تابستان، برای تفریح به بیرون از شهر می‌روند.

با توجه به جدول ۶ بالاترین درصد فراوانی (۴۳/۹۵ درصد) به پرسش شوندگانی که دفعات مراجعه خود به مراکز و فضاهای عمومی مورد مطالعه را «چند بار در هفته» اعلام کرده‌اند، اختصاص دارد. از کل پاسخگویان جامعه آماری که به فضاهای عمومی مراجعه می‌کنند، ۱۸/۹۵ درصد یک بار در هفته، ۴۳/۹۵

جدول ۶. گویه‌های مربوط به زمان و میزان استفاده از فضاهای عمومی

دفعات مراجعه به فضاهای عمومی	مراجعه به فضاهای عمومی درصد	روزهای مراجعه	روزهای مراجعه فراوانی درصد	زمان مراجعه	زمان مراجعه فراوانی درصد
روزانه	۵۷	جمعه	۱۹۶	صبح	۱۷/۶۳
یک بار در هفته	۷۲	تعطیلات رسمی	۱۰۲	بعدالظهر	۲۲/۳۸
چند بار در هفته	۱۶۷	غیر تعطیل	۶۴	غروب	۴۲/۸۹
ماهانه	۶۱	فرقی نمی‌کند	۱۸	شب	۱۷/۱
معلوم نیست	۲۳	-	-	-	-
مجموع	۳۸۰	-	۳۸۰	مجموع	۱۰۰/۰

(۳۶/۰۵ درصد) رضایت کم و تمرکز فعالیت‌ها با (۳۰/۷۹ درصد) رضایت کم می‌باشند.

از لحاظ معیارها و شاخص‌های تمرکز و فعالیت گویه‌های امنیت و حضور با (۳۴/۷۴ درصد) رضایت خیلی کم، عدالت، برابری و رفاه با (۳۳/۶۸ درصد) رضایت کم، آموزش و گفتگو با (۴۸/۱۶ درصد) رضایت کم، انجام فعالیت‌های متنوع با (۳۴/۷۴ درصد) رضایت خیلی کم و میزان رضایت با (۳۹/۷۴ درصد) رضایت خیلی کم نسبت به کیفیت فضاهای عمومی می‌باشند.

از نظر معیارها و شاخص‌های معنایی نیز گویه‌های مربوط به احساس تعلق با (۴۴/۲۱ درصد) رضایت خیلی کم، احساس آرامش و امنیت با (۲۸/۱۶ درصد) رضایت کم، لذت از فضا با (۳۳/۶۸ درصد) رضایت کم، میزان ماندگاری فضا با (۳۶/۵۸ درصد) رضایت خیلی کم و استرس و تنش با (۲۶/۵۸ درصد)

جدول ۷ گویه‌های مربوط به عوامل مؤثر بر نظرات شهروندان از کیفیت فضاهای عمومی و پایداری آن‌ها را در ۵ طیف (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) نشان می‌دهد. مطابق جدول از لحاظ معیارها و شاخص‌های کالبدی بیش‌ترین پاسخ به میزان رضایت مربوط به راحتی و آسایش با (۳۶/۳۱ درصد) متوسط، کیفیت و زیبایی و آسایش با (۳۱/۳۲ درصد) رضایت کم، دسترسی فیزیکی و بصری با (۴۳/۴۲ درصد) رضایت کم، عامل ایمنی با (۳۳/۴۲ درصد) متوسط و تجهیزات و تأسیسات با (۳۵/۰۰ درصد) دارای رضایت متوسط است.

از لحاظ معیارها و شاخص‌های فعالیت و کارکرد گذراندن اوقات فراغت با (۲۶/۸۴ درصد) رضایت متوسط، نقش آفرینی و مشارکت با (۲۶/۳۲ درصد) رضایت کم، سازگاری فعالیت‌ها با (۳۷/۳۷ درصد) رضایت خیلی کم، تنوع فعالیت‌ها و کارکرد با

سردشت، میزان رضایت از کیفیت امکانات و فضاهای عمومی در حد متوسط، کم و خیلی کم بوده است و نتایج رضایت‌بخشی در آن مشاهده نمی‌شود. این در حالی است که هیچ اجزایی از عناصر مورد مطالعه این مکان‌ها در شرایط مطلوب نبوده است.

رضایت زیاد به میزان رضایت از کیفیت فضاهای عمومی در شهرستان سردشت می‌باشند. از مطالعه شاخص‌ها و گویه‌های مورد مطالعه در این بخش از پژوهش این نتیجه استنتاج می‌شود که در فضاهای عمومی شهر

جدول ۷. گویه‌های مربوط به عوامل مؤثر بر رضایت شهروندان از کیفیت فضاهای عمومی شهری در شهر سردشت

شاخص‌ها و معیارها	گویه‌ها	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		خیلی کم (۱)	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
کالبدی	راحتی و آسایش	۱۰/۲۶	۳۹	۱۱/۳۲	۱۳۸	۳۶/۳۱	۹۱	۲۳/۹۵	۶۹	۱۸/۱۶	۶۹
	کیفیت و زیبایی و آسایش	۱۰/۵۳	۴۰	۲۱/۵۸	۸۲	۱۷/۸۹	۶۸	۳۱/۳۲	۷۱	۱۸/۶۸	۷۱
	دسترسی فیزیکی و بصری	۷/۶۳	۲۹	۱۳/۴۲	۵۱	۱۸/۹۵	۷۲	۴۳/۴۲	۶۳	۱۶/۵۸	۶۳
	عامل ایمنی	۱۷/۸۹	۶۸	۲۱/۳۲	۸۱	۳۳/۴۲	۱۲۷	۱۹/۷۴	۲۹	۷/۶۳	۲۹
	تجهیزات و تاسیسات	۱۴/۴۷	۵۵	۲۴/۲۱	۹۲	۳۵/۰۰	۱۳۳	۱۲/۸۹	۵۱	۱۳/۴۲	۵۱
فعالیت و کارکرد	گذراندن اوقات فراغت	۲۱/۳۲	۸۱	۱۷/۶۳	۶۷	۲۶/۸۴	۱۰۲	۱۳/۱۶	۸۰	۲۱/۰۵	۸۰
	نقش آفرینی و مشارکت	۱۶/۰۵	۶۱	۱۳/۶۸	۵۲	۲۳/۹۵	۹۱	۲۶/۳۲	۷۶	۲۰/۰۰	۷۶
	سازگاری فعالیت‌ها	۱۶/۵۸	۶۳	۱۱/۵۸	۴۴	۱۲/۸۹	۴۹	۲۱/۵۸	۸۲	۳۷/۳۷	۱۴۲
	تنوع فعالیت‌ها و کارکرد	۸/۱۶	۳۱	۱۵/۷۹	۶۰	۲۱/۵۸	۸۲	۳۶/۰۵	۷۰	۱۸/۴۲	۷۰
	تمرکز فعالیت‌ها	۵/۰۰	۱۹	۱۲/۸۹	۴۹	۲۱/۰۵	۸۰	۳۰/۷۹	۱۱۵	۳۰/۲۶	۱۱۵
اجتماع	امنیت و حضور	۹/۲۱	۳۵	۲۱/۵۸	۸۲	۲۰/۰۰	۷۶	۱۴/۴۷	۵۵	۳۴/۷۴	۱۳۲
	عدالت، برابری و رفاه	۱۰/۷۹	۴۱	۱۶/۸۴	۶۴	۲۳/۹۵	۹۱	۳۳/۶۸	۵۶	۱۴/۷۴	۵۶
	آموزش و گفتگو	۳/۱۶	۱۲	۹/۷۴	۳۷	۱۱/۵۸	۴۴	۴۸/۱۶	۱۰۴	۲۷/۳۷	۱۰۴
	انجام فعالیت‌های متنوع	۸/۹۵	۳۴	۱۶/۰۵	۶۱	۱۱/۵۸	۴۴	۲۸/۶۸	۱۰۹	۳۴/۷۴	۱۳۲
	میزان رضایت	۴/۷۴	۱۸	۱۱/۵۸	۴۴	۱۲/۳۷	۴۷	۳۱/۵۸	۱۲۰	۳۹/۷۴	۱۵۱
معنایی	احساس تعلق	۷/۱۱	۲۷	۸/۹۵	۳۴	۱۳/۴۲	۵۱	۲۶/۳۲	۱۰۰	۴۴/۲۱	۱۶۸
	احساس آرامش و امنیت	۱۹/۲۱	۷۳	۲۵/۲۶	۹۶	۲۱/۸۴	۸۳	۲۸/۱۶	۱۰۷	۵/۵۳	۲۱
	لذت از فضا	۴/۷۴	۱۸	۹/۷۴	۳۷	۲۴/۲۱	۹۲	۳۳/۶۸	۱۲۸	۲۷/۶۳	۱۰۵
	میزان ماندگاری فضا	۸/۹۵	۳۴	۲۱/۵۸	۸۲	۱۶/۸۴	۶۴	۱۶/۰۵	۶۱	۳۶/۵۸	۱۳۹
	استرس و تنش	۲۱/۳۲	۸۱	۲۶/۵۸	۱۰۱	۱۴/۴۷	۵۵	۲۰/۰۰	۷۶	۱۷/۶۳	۶۷

(۰/۹۸) دارای بیش‌ترین توسعه می‌باشد. از نظر فعالیت و کارکرد محله سوی‌برده قوچ (۰/۶۲) دارای بیش‌ترین محرومیت و محله سرچاوه (۰/۹۳) دارای بیش‌ترین توسعه می‌باشد. از لحاظ گویه‌های زیبایی و آسایش محله گرده‌سور (۰/۸۱) دارای بیش‌ترین محرومیت و محله فرهنگیان (۰/۹۶) دارای بیش‌ترین توسعه می‌باشد. همچنین از لحاظ گویه دسترسی‌پذیری محله‌های گرده‌سور و سهره مارغان (۰/۱۰۰) دارای بیش‌ترین محرومیت و

طبق اطلاعات جدول ۸ جهت سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری محله‌ها از شاخص توسعه انسانی استفاده شده است. با توجه به این که در شاخص توسعه انسانی حداکثر محرومیت (۰) و حداقل محرومیت (۱) بین ۰ تا ۱ می‌باشد، بدین ترتیب میزان پایداری در هر یک از شاخص‌ها نیز بین ۰ تا ۱ است. از بین محله‌های مورد مطالعه از لحاظ گویه‌های اجتماع‌پذیری محله گرده‌سور دارای بیش‌ترین محرومیت (۰/۷۳) و محله سرچاوه

محلۀ آشان (۰/۱۰۰) دارای بیش‌ترین توسعه از لحاظ دسترسی‌پذیری می‌باشد. با توجه به جدول بالا میانگین پایداری و فضاها عمومی در همه شاخص‌ها در جدول ۹ اشاره شده است.

جدول ۸. میزان محرومیت و درجه توسعه‌یافتگی سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری آن‌ها

ردیف	نام محلات	اجتماع‌پذیری		فعالیت و کارکرد		زیبایی و آسایش		دسترسی‌پذیری	
		توسعه	محرومیت	توسعه	محرومیت	توسعه	محرومیت	توسعه	محرومیت
۱	آشان	۰/۱۲	۰/۸۸	۰/۰۵	۰/۹۵	۰/۱۰	۰/۹۰	۰/۰۰	۰/۱۰۰
۲	ترمینال	۰/۱۱	۰/۸۹	۱/۴	۰/۸۶	۰/۲۱	۰/۷۹	۰/۲۴	۰/۷۶
۳	جانبازان	۰/۳۱	۰/۶۹	۰/۲۳	۰/۷۷	۰/۲۵	۰/۷۵	۰/۵۲	۰/۴۸
۴	دولتانچک	۰/۶۲	۰/۳۸	۰/۳۱	۰/۶۹	۰/۵۸	۰/۴۲	۰/۵۳	۰/۴۷
۵	سه راه مارغان	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۵۸	۰/۴۲	۰/۶۵	۰/۳۵	۰/۱۰۰	۰/۰۰
۶	سه رچاوه	۰/۰۲	۰/۹۸	۰/۰۷	۰/۹۳	۰/۱۲	۰/۸۸	۰/۰۹	۰/۹۱
۷	شبکه دو	۰/۱۱	۰/۸۹	۰/۲۶	۰/۷۴	۰/۲۹	۰/۷۱	۰/۱۴	۰/۸۶
۸	فرهنگیان	۰/۰۳	۰/۹۷	۰/۱۳	۰/۸۷	۰/۰۴	۰/۹۶	۰/۱۶	۰/۸۴
۹	سوی برده‌قوچ	۰/۵۵	۰/۴۵	۰/۶۲	۰/۳۸	۰/۵۳	۰/۴۷	۰/۵۲	۰/۴۸
۱۰	گرده سور	۰/۷۳	۰/۲۷	۰/۴۲	۰/۵۸	۰/۸۱	۰/۱۹	۰/۱۰۰	۰/۰۰
۱۱	نیزه رو	۰/۵۰	۰/۵۰	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۷۷	۰/۲۳	۰/۷۲	۰/۲۸
شهر	شهر سردشت	۰/۳۴	۰/۶۶	۰/۳۲	۰/۶۸	۰/۴۰	۰/۶۰	۰/۳۶	۰/۶۴

ترمینال بالاتر از میانه ۳ و دارای پایداری بیش‌تری نسبت به محلات دیگر شهر سردشت می‌باشند. در دیگر محله‌های شهر به جز محله شبکه دو و جانبازان، میانگین پایداری پایین‌تر از میانگین کل پایداری است که نشان از وضعیت نامطلوب شاخص‌های پایداری اجتماعی در این محلات می‌باشد. میانگین پایداری در محلات سه راه‌مارغان، گرده‌سور، دولتانچک، کانی‌مری و نیزه‌رو کم‌تر از میانگین نظری پاسخ‌ها است.

میزان توسعه‌یافتگی محله‌های مورد مطالعه شهر سردشت از نظر شاخص پایداری اجتماعی محله و سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری آن‌ها محله‌های سرچاوه، آشان، ترمینال، جانبازان، فرهنگیان و شبکه دو با ارزش‌گذاری اجتماعی پایداری، محله‌های دولتانچک، سه راه مارغان و گرده‌سور با ارزش‌گذاری اجتماعی ناپایدار و محله‌های نیزه‌رو و سوی برده‌قوچ با ارزش‌گذاری اجتماعی نیمه‌پایدار می‌باشند. بر طبق اطلاعات جدول ۹ و با توجه به مقایسه میانگین نظری پاسخ‌ها، محله‌های آشان، سرچاوه، فرهنگیان و

جدول ۹. گویه‌های مربوط به تعیین سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری آن‌ها در پهنه‌های شهر سردشت

ردیف	نام محله	اجتماع‌پذیری	فعالیت و کارکرد	زیبایی و آسایش	دسترسی‌پذیری	میانگین (پایداری)
۱	آشان	نسبتاً برخوردار	برخوردار	نسبتاً برخوردار	برخوردار	پایدار
۲	ترمینال	نسبتاً برخوردار	نسبتاً برخوردار	برخوردار متوسط	برخوردار کم	پایدار
۳	جانبازان	برخوردار کم	برخوردار متوسط	برخوردار متوسط	بحرانی	پایدار
۴	دولتانچک	بحرانی	نسبتاً برخوردار	بحرانی	بحرانی	ناپایدار
۵	سه‌راه‌مارغان	بحرانی	بحرانی	بحرانی	بحرانی	ناپایدار
۶	سه رچاوه	برخوردار	برخوردار	نسبتاً برخوردار	برخوردار	پایدار
۷	شبکه دو	برخوردار	نسبتاً برخوردار	برخوردار متوسط	نسبتاً برخوردار	پایدار
۸	فرهنگیان	برخوردار	برخوردار متوسط	برخوردار	برخوردار متوسط	پایدار
۹	گرده سور	برخوردار کم	برخوردار کم	بحرانی	بحرانی	ناپایدار
۱۰	نیزه رو	برخوردار متوسط	برخوردار کم	بحرانی	بحرانی	نیمه پایدار
۱۱	سوی برده قوچ	نسبتاً برخوردار	نسبتاً برخوردار	برخوردار متوسط	برخوردار کم	نیمه پایدار
شهر	شهر سردشت	برخوردار کم	برخوردار کم	برخوردار کم	بحرانی	نیمه پایدار و ناپایدار

در اینجا هر دو متغیر، کمی هستند و برای بررسی ارتباط بین آن‌ها از روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. معیار ضریب همبستگی و سطح معنادار آن در جدول ۱۰ آمده است. نتایج آزمون

جدول ۱۰ نتایج آزمون ضریب همبستگی بین اعتماد اجتماعی و پایداری اجتماعی نشان داده شده است که سطح معنادار از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین بین اعتماد اجتماعی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. به عبارتی با اعتماد اجتماعی بیشتر در محلات، به همان اندازه پایداری اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. معیار ضریب همبستگی و سطح معنادار محدودیت‌های حضور زنان در فضای عمومی و پایداری اجتماعی در جدول ۱۰ آمده است. نتایج آزمون ضریب همبستگی بین محدودیت‌های حضور زنان در فضای عمومی و پایداری اجتماعی نشان می‌دهد که سطح معنادار از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین بین محدودیت‌های حضور بانوان و پایداری اجتماعی رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. به عبارتی هرچه محدودیت‌های حضور قشر نیمی از جامعه در فضاهای عمومی بیشتر باشد به همان اندازه پایداری اجتماعی نیز کاهش می‌یابد. معیار ضریب همبستگی و سطح معنادار گویه‌های مربوط به آلودگی‌های محیطی و پایداری اجتماعی در جدول ۱۰ نشان می‌دهد که سطح معنادار از ۰/۰۵ کوچکتر است.

بنابراین بین میزان آلودگی محیط و پایداری اجتماعی رابطه معنادار و معکوس وجود دارد. به عبارت دیگر هرچه آلودگی فضاهای عمومی در جامعه بیشتر باشد به همان اندازه پایداری اجتماعی کاهش می‌یابد.

ضریب همبستگی نشان می‌دهد که سطح معنادار از ۰/۰۵ کم‌تر است. بنابراین بین تعلق مکانی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد و از آنجا که مقدار ضریب همبستگی مثبت است، این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. یعنی هرچه تعلق مکانی افراد بیشتر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان می‌دهد که سطح معنادار از ۰/۰۵ کم‌تر است. بنابراین بین مشارکت اجتماعی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد و از آنجا که مقدار ضریب همبستگی مثبت است، این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. یعنی هرچه مشارکت اجتماعی افراد بیشتر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. همچنین بین مسئولیت‌پذیری و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. به عبارتی هرچه در محلات مسئولیت‌پذیری افراد بیشتر باشد، پایداری اجتماعی به همان میزان افزایش می‌یابد. در جدول ۱۰ مربوط به معیار ضریب همبستگی و سطح معنادار بین احساس امنیت و پایداری اجتماعی است و نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان می‌دهد که سطح معنادار از ۰/۰۵ کم‌تر است. بنابراین بین احساس امنیت و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد و از آنجا که مقدار ضریب همبستگی مثبت است، این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. یعنی هرچه احساس امنیت افراد در محله بیشتر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. در

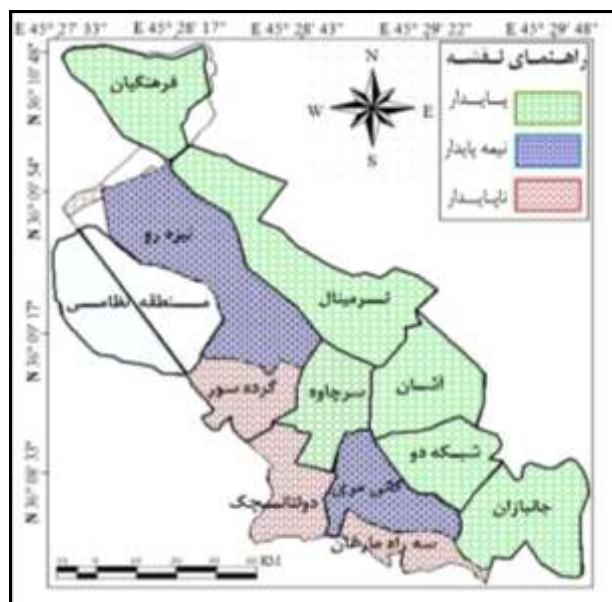
جدول ۱۰. رابطه همبستگی بین گویه‌ها و شاخص‌های مربوط به کیفیت فضاهای عمومی و پایداری اجتماعی

شاخص‌های مربوط به پایداری اجتماعی	تعداد نمونه	میزان خطای مجاز	سطح معناداری (P)	ضریب همبستگی (R)
کالبدی و امکانات فضاهای عمومی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۳۴	۰/۱۶۷*
ویژگی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی فضاهای عمومی و پایداری	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۱۱	۰/۱۹۲
حس تعلق مکانی - پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۲۱۹*
مشارکت و پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۲۴۹*
محدودیت‌های حضور زنان در فضای عمومی و پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۱۲	-۰/۱۶۳*
گویه‌های مربوط به آلودگی‌های محیطی و پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۰۴	-۰/۳۶۱*
گویه‌های مربوط به احساس امنیت و پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۰۲۷	۰/۲۸۰*
تعامل اجتماعی و پایداری اجتماعی	۳۸۰	۰/۰۵	۰/۰۰۹	۰/۱۹۹*

علامت (*). همبستگی در سطح ۰/۰۵ و علامت (**). همبستگی در سطح ۰/۰۱ می‌باشد. **:P ≤ 0/01 ، *P ≤ 0/05.

رنگ آبی نیمه پایدار و مناطق با دارای رنگ قرمز هاشور زده ناپایدار هستند.

شکل ۴ نقشه وضعیت شاخص پایداری اجتماعی شهر سردشت را نمایش می‌دهد که مناطق با رنگ سبز پایدار، مناطق دارای

شکل ۴. نقشه وضعیت شاخص پایداری اجتماعی شهر سردشت

ارزش‌گذاری اجتماعی پایدار، محله‌های دولت‌انچک، سه راه‌مارغان و گرده‌سور با ارزش‌گذاری اجتماعی ناپایدار و محله‌های نیزه‌رو و سوی‌برده‌قوچ با ارزش‌گذاری اجتماعی نیمه‌پایدار بودند.

نتایج آزمون ضریب همبستگی نیز نشان داد که بین تعلق مکانی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. یعنی هرچه تعلق مکانی افراد بیش‌تر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. به‌علاوه بین مسئولیت‌پذیری و پایداری اجتماعی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. هرچه در محلات مسئولیت‌پذیری افراد بیش‌تر باشد، پایداری اجتماعی به همان میزان افزایش می‌یابد. همچنین بین تعامل اجتماعی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و هرچه تعامل اجتماعی افراد بیش‌تر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. بین مشارکت اجتماعی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد و از آنجا که مقدار ضریب همبستگی مثبت است، این رابطه به‌صورت مستقیم و مثبت می‌باشد. یعنی هرچه مشارکت اجتماعی افراد بیش‌تر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. بین احساس امنیت و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد و هرچه احساس امنیت افراد در محله بیش‌تر باشد، پایداری اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. در نهایت اینکه بین اعتماد اجتماعی و پایداری اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. به عبارتی با اعتماد اجتماعی بیش‌تر در محلات، به همان اندازه پایداری اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به هدف پژوهش که بررسی و تحلیل نقش فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی شهرها در شهر سردشت و روشن ساختن مشکلات و معضلات این شهر و ارائه راه‌حل‌ها جهت حل این مشکلات و دست یافتن به الگوی بهینه‌ای برای هریک از کاربری‌های شهر در محله‌های مورد مطالعه بوده است، تلاش شد تا با شناسایی فضاهای عمومی شهری به اهمیت مطلوبیت فضاهای عمومی در سطح محلات و تأثیر آن‌ها بر روی ساختار و کیفیت پایداری اجتماعی پرداخته شود. یافته‌ها با توجه به نظریات استفاده‌کنندگان از فضاهای عمومی و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Arc GIS مورد تحلیل قرار گرفت. مفهوم پایداری شهری دارای ابعاد پنج‌گانه است که بعد پایداری اجتماعی با مواردی چون عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و احساس رفاه در محیط شهری ارزیابی گردید.

از لحاظ مفهوم پایداری اجتماعی مناطق ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷ و ۸، به ترتیب پایدارترین و مناطق ۴، ۵ و ۹، به ترتیب ناپایدارترین مناطق شهر سردشت را تشکیل داده‌اند. به منظور قابل مقایسه شدن شرایط مناطق از لحاظ مفهوم پایداری اجتماعی، مناطق به سه گروه پایدار، نیمه پایدار و ناپایدار تقسیم شد. در بررسی میزان توسعه‌یافتگی محله‌های مورد مطالعه از نظر شاخص پایداری اجتماعی محله و سنجش کیفیت فضاهای عمومی و ارزش‌گذاری آن‌ها، سرچاوه، اشان، ترمینال، جانبازان، فرهنگیان و شبکه دو با

راهکارها

با توجه به یافته‌های تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- ✓ ایجاد دسترسی مطلوب و مناسب برای رسیدن به مراکز عمومی؛
- ✓ حس اطمینان و امنیت، پیش‌نیازی برای یک فضای عمومی موفق؛
- ✓ ضرورت ایجاد فضاهای عمومی شاداب و سرزنده، استقرار و تمرکز عملکردها و کاربری‌های گوناگون؛
- ✓ حل مشکلات ترافیک در اکثر مناطق مختلف شهر سردشت و مخصوصاً در مرکز شهر و بافت قدیم؛
- ✓ احداث پارک‌ها و فضاهای سبز و بهبود وضعیت مبلمان شهری در همه محلات شهر سردشت.

با توجه به اهداف پژوهش حاضر و همچنین نتایج آن مشاهده گردید که عدم تعادل فیزیکی و نابرابری‌های توسعه‌یافتگی از نظر شاخص‌های مختلف ذکر شده در بین مناطق مختلف شهر سردشت وجود دارد که فرضیات تحقیق نیز با توجه به نتایج که به صورت جدول‌های مناطق شهر سردشت مورد ارزیابی قرار گرفت، به اثبات رسید.

محیط‌های غیرقابل دسترسی در قالب رفت‌وآمد (حمل و نقل) شهر سردشت، مناطق مرکزی شهر (شامل محله‌های سرچاوه، آشان و گرده‌سور) هستند که دسترسی به آن‌ها به دلیل استفاده بی‌رویه از اتومبیل شخصی دشوار می‌باشد. بنابراین باید دسترسی افرادی که وابسته به وسائل حمل‌ونقل عمومی هستند را مورد توجه قرار داد.

References

- Ahmadi, Sh. (2017). Investigation and analysis of the limits of physical development of cities (case study: Sardasht city). *human settlements planning studies*, 12 (4) 972-953. (In Persian)
- Beeler, J. N. (2011). Security Planning for Public Spaces: Testing a Proposed CPTED Instrument in Berlin, Germany (A thesis presented to the graduate school of the University of Florida in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in urban and regional planning). *Gainesville: University of Florida*.
- Chiesura, A. (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and urban planning*, 68(1), 129-138.
- Chiu, R. L. (2004). Socio-cultural sustainability of housing: a conceptual exploration. *Housing, theory and society*, 21(2), 65-76.
- Colantonio, A. (2007). Social Sustainability: An Exploratory Analysis of its Definition. *Assessment Methods, Metrics and Tools, OISD (EIB) WP, 1*.
- Colantonio, A. (2008). Traditional and emerging prospects in social sustainability. *Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the EU*, 2.
- Colantonio, A. (2008b). Social sustainability: linking research to policy and practice. Working paper, Oxford Institute for Sustainable Development, Oxford Brookes University.
- Colantonio, A., Dixon, T., Ganser, R., Carpenter, J., & Ngombe, A. (2009). Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe.
- Cowan, R. (2005). The Dictionary of Urbanism, Streetwise press. Day, Kristen, The Ethic of Care and Women's Experiences of Public Space, *Journal of Environmental Psychology*, No 20, pp 103-124.
- Daneshpour, A., Shia, I., & Roosta, M. (2014). Development of a structural model of spatial factors effective on promoting social sustainability in worn-out urban contexts with the help of factor analysis and path analysis. *Urban and rural management*, 13(35), 133-142. (In Persian)
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable development*, 19(5), 289-300.
- Garcia-Ramon, M. D., Ortiz, A., & Prats, M. (2004). Urban planning, gender and the use of public space in a peripheral neighborhood of Barcelona. *Cities*, 21(3), 215-223.
- Gates, R., & Lee, M. (2005). Director of Social Planning, in consultation with the manager of the sustainability group-definition of social sustainability for Vancouver City Council, Appendix A: Social Sustainability (Policy Report Social Development, CC File No. 3501, May 10, 2005). *Vancouver: Vancouver City Council*.
- Gehl, J. (1987). *Life between buildings* (Vol. 23). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Ghale Noei, M., & Dehqanzad, S. (2013). Evaluating the physical qualities of urban spaces with a sustainable development approach, case example: Shahreza National Garden neighborhood. Sustainable Urban Development Quarterly, *Sustainable Urban Development Journal* - Scholars Institute of Higher Education, 39-49. (In Persian)

- Gholami Bimorgh, Y., & Dehghan Jezi, A. (2020). The role of pedestrianization on increasing the vitality of urban spaces, a case study of Guzborkhar city. *Scientific-research journal of urban ecology research*, 11(1), 151-164. (In Persian)
- Glasson, J., & Wood, G. (2009). Urban regeneration and impact assessment for social sustainability. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 27(4), 283-290.
- Golany, G. S., Ojima, T. (1996). *Geo-space urban design*. John Wiley; Sons.
- GTZ, (2004). Chance for Sustainable Development, Programme Office for Social and Ecological
- Habibi, M., & Alipour Shojaei, F. (2015). A comparative study of public spaces for women with urban public spaces in terms of responding to women's needs, case study: Water and Fire Park and Behesht Madaran Park in Tehran. *Journal of Fine Arts-Architecture and Urban Planning*, 20(1), 17-30. (In Persian)
- Halob, R.; Bashirieh, H. (2014) Jürgen Habermas: Criticism in the Public Domain, *Nei Publishing*, edition: 8, Tehran, Iran. (In Persian)
- Javadan, M. (2016). A review of the conceptual and strategic framework of sustainable and social development indicators. the second national conference on sustainable development and urban development, Isfahan, 1-15. (In Persian)
- Koning, J. (2001, November). Social sustainability in a globalizing world: context, theory and methodology explored. In *Proceedings of the UNESCO/MOST meeting, The Hague, The Netherlands*, 22-23.
- Koshane, R., & Pourmohammadi, M. (2013). Evaluation and analysis of urban public spaces using TOPSIS model (case study: Tabriz city). *Urban and Regional Studies and Researches (Discontinued)*, 5(17), 37-52. (In Persian)
- Littig, B., Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International journal of sustainable development*, 8(1-2), 65-79.
- Magis, K. (2010). Community resilience: An indicator of social sustainability. *Society and natural resources*, 23(5), 401-416.
- McKenzie, S. (2004). Social sustainability: towards some definitions.
- Mohammadi, J., Ahmadian, M., & Azadi ghatar, S. (2018). Analysis and evaluation of distribution and sustainable development of urban green spaces; Case example: Miandoab city. *Urban and rural management*, 10(29), 259-276. (In Persian)
- Nasr, T., & Emadi, M. (2021). Examining the role of socio-cultural sustainability indicators in the development of public spaces in cities (exploratory case: Khaldebrin Park and Bagh Eram St. - Shiraz city). *Urban Environment Policymaking*, 1(4), 57-76. (In Persian)
- Nastern, M., Hadizadeh Zargar, S., & Ghasemi, V. (2013). Evaluation of social sustainability indicators using network analysis process (ANP). *Applied Sociology*, 24(3), 155-173. (In Persian)
- Partridge, E. (2005, September). Social sustainability': a useful theoretical framework. In *Australasian political science association annual conference*, 28-30.
- Rafiyani, M., & Khodaei, Z. (2008). Investigating indicators and criteria affecting citizens' satisfaction with urban public spaces. *Strategy magazine*, 18 (53), 227-248. (In Persian)
- Rastbin, S., Jafari, Y., Darem, Y., & Meghazi Mehretahran, A. (2012). A research on the correlation between environmental qualities and the continuity of urban life in public areas (case example: Isfahan Jolfa). *Bagh-e Nazar*, 9(21), 35-44. (In Persian)
- Rezazadeh, R. (2008). The urban environment is the foundation of social justice, examining the barriers and factors of women's participation in the public space. Tehran Development Institute, *Manzar*, 2(7), 28-30. (In Persian)
- Sachs, I. (1999). Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainable development. *Sustainability and the social sciences: a cross-disciplinary approach to integrating environmental considerations into theoretical reorientation*, 25-36.
- Statistics Center of Iran, 2013 census of Sardasht city. (In Persian)
- Tavakolinia, J., Mohammadian Mesamrim, H., & Zarghami, S. (2020). An analysis of the role of the quality of public spaces in social sustainability (case study: Tajrish neighborhood). *Human settlement planning studies*, 15(1), 85-100. (In Persian)
- Thin, N., Lockhart, C., & Yaron, G. (2002). Conceptualising socially sustainable development. *Unpublished work*.
- Valentin, A., & Spangenberg, J. H. (2000). A guide to community sustainability indicators. *Environmental impact assessment review*, 20(3), 381-392.
- Vallance, S., Perkins, H. C., & Dixon, J. E. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, 42(3), 342-348.

Weingaertner, C., & Moberg, Å. (2014). Exploring social sustainability: Learning from perspectives on urban development and companies and

products. *Sustainable Development*, 22(2), 122-133.

منابع

- رفعیان، مجتبی و خدایی، زهرا (۱۳۸۸). بررسی شاخص‌ها و معیارهای مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری. *نشریه راهبرد*، ۱۸ (۵۳)، ۲۲۷-۲۴۸.
- غلامی بیمرغ، یونس و دهقان جزی، ابوالفضل (۱۳۹۹). نقش پیاده‌مداری بر افزایش سرزندگی فضاهای شهری مطالعه موردی شهر گزبرخوار. *دوفصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱۱ (۱)، ۱۵۱-۱۶۴.
- قلعه نویی، محمود و دهقان‌زاد، شیما (۱۳۹۳). ارزیابی کیفیت‌های کالبدی فضاهای شهری با رویکرد توسعه پایدار، نمونه موردی: محله باغ ملی شهرضا. *فصلنامه توسعه پایدار شهری*، مجله توسعه پایدار شهری - موسسه آموزش عالی دانش پژوهان، ۴۹-۳۹.
- کوشانه، روشن و پورمحمدی، محمد رضا (۱۳۹۲). ارزیابی و تحلیل فضاهای عمومی شهری با استفاده از مدل تاپسیس (مطالعه موردی: شهر تبریز). *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای (توقف انتشار)*، ۵ (۱۷)، ۳۷-۵۲.
- محمدی، جمال؛ احمدیان، مهدی و آزادی قطار، سعید (۱۳۹۰). تحلیل و ارزیابی توزیع و توسعه پایدار فضاهای سبز درون شهری؛ نمونه موردی: شهر میاندوآب. *مدیریت شهری و روستایی*، ۱۰ (۲۹)، ۲۵۹-۲۷۶.
- مرکز آمار ایران، *سرشماری سال‌های ۱۳۹۰ شهرستان سردشت*.
- نسترن مهین، هادی‌زاده زرگر؛ صادق و قاسمی، وحید (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه (ANP). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳ (۳)، ۱۵۵-۱۷۳.
- نصر، طاهره و عمادی، مریم (۱۴۰۰). بررسی نقش شاخص‌های پایداری اجتماعی-فرهنگی در توسعه فضاهای عمومی شهرها (مورد کاوی: پارک خلدبرین و خیابان باغ‌ارم-شهر شیراز). *سیاست‌گذاری محیط شهری*، ۱ (۴)، ۵۷-۷۶.
- هالوب، رابرت و بشیریه، حسین (۱۳۹۳). *یورگن هابرماس: نقد در حوزه عمومی*. ناشر نشر نی، تهران، ایران.

- احمدی، شیرکو (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل محدودیت‌های توسعه فیزیکی شهرها (مطالعه موردی: شهر سردشت). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۲ (۴)، ۹۵۳-۹۷۲.
- توکلی‌نیا، جمیله؛ محمدیان مصمم، حسن و ضرغامی، سعید (۱۳۹۹). تحلیلی بر نقش کیفیت فضاهای عمومی در پایداری اجتماعی (مورد پژوهی: محله تجریش). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵ (۱)، ۸۵-۱۰۰.
- جاودان، مجتبی (۱۳۸۶). مروری بر چارچوب مفهومی و راهبردی شاخص‌های توسعه پایداری و اجتماعی. دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان، ۱۵-۱.
- حبیبی، میترا و علی‌پور شجاعی، فرشته (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی فضاهای عمومی ویژه زنان با فضاهای عمومی شهری در میزان پاسخگویی به نیازهای بانوان نمونه موردی: پارک آب و آتش و بوستان بهشت مادران تهران. *نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی*، ۲۰ (۱)، ۱۷-۳۰.
- دانشپور، عبدالهادی، شیعه، اسماعیل و روستا، مریم (۱۳۹۳). تدوین مدل ساختاری عوامل مکانی مؤثر بر ارتقاء پایداری اجتماعی در بافت‌های فرسوده شهری به کمک تحلیل عامل و تحلیل مسیر. *مدیریت شهری و روستایی*، ۱۳ (۳۵)، ۱۳۳-۱۴۲.
- راست بین، ساجد؛ جعفری، یاسر؛ دارم یاسمن و معززی مهرطهران، امیر محمد (۱۳۹۱). پژوهشی بر رابطه همبستگی مابین کیفیت‌های محیطی و تداوم حیات شهری در عرصه‌های عمومی (نمونه موردی: جلفای اصفهان). *باغ نظر*، ۹ (۲۱)، ۳۵-۴۴.
- رضازاده، راضیه (۱۳۸۸). فضای شهری زمینه‌ساز عدالت اجتماعی، بررسی موانع و عوامل مشارکت زنان در فضای عمومی. *نهاد توسعه تهران، منظر*، ۲ (۷)، ۲۸-۳۰.